

Інформаційна довідка
щодо проекту Закону України
«Про внесення змін до статті 117 Кримінального процесуального кодексу
України щодо обчислення строку апеляції»
*(реєстр. 12433 від 21.01.2025)**

***Анотація.** В інформаційній довідці аналізуються порядок та строки апеляційного оскарження ухвал слідчих суддів. Зокрема, розглядається питання, чи дотрималася особа, яка подала апеляційну скаргу, строку, передбаченого статтею 395 Кримінального процесуального кодексу України, на апеляційне оскарження. За результатами аналізу встановлюються ризики, які в подальшому можуть перешкоджати належній реалізації законопроекту під час правозастосовної діяльності та досягненню проголошеної в ньому мети.*

***Ключові слова:** апеляційне оскарження; ухвала слідчого судді; процесуальний строк; початок перебігу строку; встановлення моменту закінчення строку; обставини, що впливають на перебіг строку.*

Вступна частина. Відповідно до пункту 8 частини другої статті 129 Конституції України однією з основних засад судочинства є забезпечення права на апеляційний перегляд справи та у визначених законом випадках – на касаційне оскарження судового рішення.

Законність та обґрунтованість рішень слідчого судді, прийнятих під час досудового розслідування, також забезпечена можливістю їх оскарження в апеляційному порядку. Тому передбачене Главою 16 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) право на оскарження ухвал слідчого судді під час досудового розслідування є важливою гарантією забезпечення захисту прав і законних інтересів учасників кримінального провадження та процесуальним інструментом виправлення судової помилки на цьому етапі кримінального провадження.

Процедура визначення строків для подання скарги має на меті забезпечити належне відправлення правосуддя і дотримання принципу правової визначеності. Суворе дотримання строків у кримінальному процесі неможливе без чіткого знання правил їх обчислення.

Для правильного обчислення строку важливого значення набувають приписи правових норм, які стосуються визначення початкового моменту перебігу строку, обставин, що впливають на його перебіг, і встановлення моменту його закінчення.

Основна частина. Законопроект «Про внесення змін до статті 117 Кримінального процесуального кодексу України щодо обчислення строку апеляції» (реєстр. 12433 від 21.01.2025) (далі – законопроект) спрямований на удосконалення питань апеляційного оскарження ухвал, зокрема щодо поважних причин пропуску строку апеляційного оскарження. Пропонується доповнити частину першу статті 117 КПК України нормою про те, що у разі, якщо повний текст ухвали слідчого судді було складено в інший день, ніж оголошено її резолютивну частину відповідно до частини другої статті 376 КПК, у випадку необізнаності заінтересованих осіб з мотивами прийнятого слідчим суддею

рішення, вказане за їх клопотанням може бути визнано поважною причиною пропуску строку апеляційного оскарження та підставою для його поновлення.

В обґрунтування необхідності внесення змін до статті 117 КПК України ініціатори законопроекту посиляються на Постанову Верховного Суду № 531/2464/23 від 27.06.2024, якою встановлено, «що у разі, якщо повний текст ухвали слідчого судді було складено у інший день, ніж оголошено її резолютивну частину відповідно до частини другої статті 376 цього Кодексу, у випадку необізнаності заінтересованих осіб з мотивами прийнятого слідчим суддею рішення вказане за їх клопотанням *може бути визнано поважною причиною пропуску строку апеляційного оскарження та підставою для його поновлення*».

Водночас слід звернути увагу на інші правові позиції Верховного Суду щодо особливостей апеляційного оскарження ухвали слідчого судді.

1) *У випадку, коли слідчий суддя з посиланням на частину другу статті 376 КПК України постановив ухвалу та оголосив її резолютивну частину, а повний текст ухвали оголосив в інший день, то строк подачі апеляційної скарги обчислюється з дня оголошення резолютивної частини ухвали¹.*

Об'єднана палата Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду (далі також – ККС ВС) також зазначає, що постановлення ухвали слідчим суддею не пов'язане з вирішенням справи по суті, а рівень складності скарг, які передаються на розгляд слідчим суддям, зазвичай не є таким, що потребує значного часу для складання ухвали щодо їх вирішення, оголошення слідчим суддею в порядку частини другої статті 376 КПК України лише резолютивної частини ухвали має місце переважно у виняткових випадках та жодним чином не впливає на визначений процесуальним законом порядок обчислення строку апеляційного оскарження. У випадку необізнаності у заінтересованих осіб з мотивами прийнятого слідчим суддею рішення, вказане за їх клопотанням може бути визнано поважною причиною пропуску строку апеляційного оскарження та підставою для його поновлення в порядку, передбаченому частиною першою статті 117 КПК України.

2) *Відповідно до вимог пункту 3 частини другої статті 395 КПК України апеляційна скарга на ухвалу слідчого судді може бути подана протягом п'яти днів з дня її оголошення. Для особи, яка перебуває під вартою, строк подачі апеляційної скарги обчислюється з моменту вручення їй копії судового рішення².*

Якщо ухвала слідчого судді постановлена без виклику особи, інтересів якої вона стосується та яка її оскаржує, то строк апеляційного оскарження для такої особи має обчислюватися з дня отримання копії судового рішення, незалежно від наявності інших джерел інформування про прийняте рішення.

3) *Порядок дій та обмежені строки щодо розгляду апеляційної скарги на ухвалу слідчого судді не передбачають прийняття окремого рішення щодо*

¹ Постанова об'єднаної палати ККС ВС від 27 травня 2019 року у справі № 461/1434/18 (провадження № 51-6470кмо18). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/82188400>

² Постанова об'єднаної палати ККС ВС від 4 листопада 2019 року у справі № 760/12179/16-к (провадження № 51-9550кмо18). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85542805>

відкриття апеляційного провадження, однак призначення судового засідання щодо розгляду скарги формально вказує на початок апеляційного розгляду.

Рішення про відмову у відкритті апеляційного провадження та про повернення скарги можуть бути ухвалені на стадії вирішення питання про відкриття апеляційного провадження, а у випадку оскарження ухвали слідчого судді – при вирішенні питання про призначення судового засідання щодо розгляду апеляційної скарги на таке рішення³.

4) Відповідно до КПК України рішенням про повернення апеляційної скарги, якщо особа не усунула недоліків, обов'язково передуює процесуальне рішення про залишення апеляційної скарги без руху. Проте, частиною першою статті 399 КПК України прямо передбачено, що таке процесуальне рішення, як залишення скарги без руху, застосовується до апеляційних скарг на вирок чи ухвалу суду першої інстанції⁴.

Крім того, наведені вище особливості апеляційної перевірки ухвал слідчих суддів (зокрема, відсутність стадії відкриття апеляційного провадження, обмежені строки щодо розгляду апеляційної скарги, невідкладність у вирішенні питань про відновлення порушених прав і свобод заінтересованих осіб) унеможливають прийняття такого рішення щодо апеляційних скарг на ухвали слідчих суддів.

Отже, як наголосила об'єднана палата ККС ВС у своїй постанові від 18.11.2019, під час апеляційного перегляду рішень слідчих суддів апеляційний суд не вправі ухвалювати рішення про залишення апеляційної скарги без руху та про її повернення, якщо особа не усунула недоліків, оскільки положення статті 398 КПК України, частин першої, другої та пункту 1 частини третьої статті 399 КПК України застосовуються до апеляційних скарг, поданих на судові рішення, передбачені частинами першою, другою статті 392 КПК України, а що стосується оскарження судових рішень, передбачених частиною третьою статті 392 КПК України (ухвали слідчого судді), то застосуванню підлягають положення статті 422 КПК України.

5) Обмеживши право на апеляційне оскарження певних ухвал слідчого судді під час досудового розслідування, законодавець передбачив інший механізм висловлення незгоди з рішеннями слідчого судді. Відповідно до приписів частини третьої статті 309 КПК України на ухвали слідчого судді, які не оскаржуються під час досудового розслідування, можуть бути подані заперечення під час підготовчого провадження в суді.

Суд, отримавши такі заперечення, має їх розглянути під час підготовчого провадження або під час судового розгляду, залежно від характеру поставленого питання, і прийняти вмотивоване рішення. Верховний Суд вже неодноразово зазначав, що суд, який розглядає обвинувачення по суті, наділений

³ Ухвала Об'єднаної палати ККС ВС від 19 лютого 2019 року у справі № 569/17036/118 (провадження № 51-598кмо19). URL: <https://precedent.ua/79957677>

⁴ Постанова Об'єднаної палати ККС ВС від 18 листопада 2019 року у справі № 686/24639/17 (провадження № 51-5496кмо18). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85966650>

повноваженнями досліджувати всі обставини для вирішення питань, важливих для виконання його завдань⁵.

Згідно з висновком об'єднаної палати ККС ВС неприйняття судом першої інстанції до розгляду під час підготовчого судового засідання висловлених прокурором заперечень на ухвалу слідчого судді про скасування постанови слідчого про зупинення досудового розслідування та ненадання відповідей на доводи такого заперечення не лише не ґрунтуються на положеннях чинного кримінального процесуального закону, але й суперечать положенням частини третьої статті 309 КПК України⁶.

В іншій постанові ККС ВС констатував, що суд першої інстанції повинен перевірити доводи сторін, які стосуються їхньої незгоди з ухвалами слідчих суддів, що не підлягають окремому апеляційному оскарженню. Колегія суддів наголосила, що ненадання відповідей на доводи такого заперечення не лише не ґрунтуються на положеннях чинного кримінального процесуального закону, але й суперечать положенням частини третьої статті 309 КПК України⁷.

Отже, за практикою суду касаційної інстанції, суд має належно перевірити заперечення учасника провадження на рішення, ухвалені слідчим суддею під час досудового розслідування, які не є предметом самостійного апеляційного оскарження.

Аналіз вищенаведеної судової практики Верховного Суду дозволяє дійти висновку, що при вирішенні питання, чи дотрималася особа, яка подала апеляційну скаргу, передбаченого статтею 395 КПК України строку на апеляційне оскарження, слід чітко встановити початок перебігу вказаного строку та його закінчення, а також ретельно вивчити й оцінити всі обставини, що впливають на його перебіг.

Крім того, наведені вище рішення ККС ВС свідчать про наявність чітко сформульованих касаційним судом правових позицій щодо особливостей апеляційного оскарження ухвали слідчого судді, які згідно з частиною шостою статті 13 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» повинні враховуватись іншими судами при застосуванні таких норм права.

Висновки. Враховуючи наведені правові позиції Верховного Суду, у випадку, коли слідчий суддя з посиланням на частину другу статті 376 КПК України постановив ухвалу та оголосив її резолютивну частину, а повний текст ухвали оголосив в інший день, то строк подачі апеляційної скарги обчислюється з дня оголошення резолютивної частини ухвали.

Водночас у випадку необізнаності заінтересованих осіб з мотивами прийнятого слідчим суддею рішення, вказане за їх клопотанням *може бути визнано поважною причиною пропуску строку* апеляційного оскарження та підставою для його поновлення в порядку, передбаченому частиною першою статті 117 КПК України.

⁵ Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 6 червня 2023 року у справі № 489/6721/21 (провадження № 51-4081км22). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111431187>

⁶ Постанова об'єднаної палати ККС ВС від 13 лютого 2023 року у справі № 932/8842/20 (провадження № 51-5954км21). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109075145>

⁷ Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 18 липня 2023 року у справі № 760/2468/22 (провадження № 51-2937км23) URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112315631>

Якщо ухвала слідчого судді постановлена без виклику особи, інтересів якої вона стосується та яка її оскаржує, то строк апеляційного оскарження для такої особи має обчислюватися з дня отримання копії судового рішення, незалежно від наявності інших джерел інформування про прийняте рішення.

Крім того, законодавець установив інші особливості для правильного обчислення строку апеляційного оскарження ухвал слідчих суддів (зокрема, положення статей 309, 392, 395, 398, 399, 422, 422-1 КПК України).

Згідно з частиною шостою статті 13 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» висновки щодо застосування норм права, викладені в постановах Верховного Суду, повинні враховуватись іншими судами при застосуванні таких норм права.

Отже, вважаємо, що питання порядку і строків апеляційного оскарження ухвали слідчого судді, а також переліку поважних причин пропуску строку апеляційного оскарження в достатньому обсязі вирішено на законодавчому рівні і не потребує внесення додаткових змін у процесуальне законодавство за умови дотримання судами першої і апеляційної інстанцій зазначених норм процесуального права й усталеної судової практики касаційної інстанції в цьому питанні.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

**Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*